RENKLİ VE SİYAH-BEYAZ FOTOĞRAF TERCİHİNİN SOKAK FOTOĞRAFÇILIĞI ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

Murat Kocakaplan

ÖZET

Belgesel fotoğrafçılığın bir dalı olan sokak fotoğrafçılığı, tarihsel olarak fotoğrafın kalıcı olarak bir yüzeye kaydedildiği ilk yıllara kadar dayanır ve 1844 yılında ressam Charles Negre'nin Paris sokak manzaralarında ilk olarak kendisini gösterir. 20. yüzyıl'a gelindiğinde, sokak fotoğrafçılığının bir tür olarak fotoğraf sanatında kendine yer bulmasında, Fransız fotoğrafçı Eugene Atget önemli bir rol oynamaktadır. Atget, Paris ve Parislilerle ilgili fotoğraflarıyla veya 20. Yüzyılın sadece sokak fotoğrafçılığı alanında değil, genel olarak fotoğraf alanında da en etkili isimlerinden biri olmuştur. Fransız fotoğrafçı Henri Cartier-Bresson, fotoğraf tarihinde sokak fotoğrafçılığı alanında en önemli isimlerinden biri olarak sayılabilmektedir. Sürekli yanında taşıdığı kamerasıyla gittiği her yerde yaşamı belgelemiştir.

Bu çalışmanın amacı, renkli ve siyah-beyaz film kullanımının sokak fotoğrafçılığı üzerinden karşılaştırılması, bu tercihin sokak fotoğraflarındaki etkilerini ortaya koymaktır. Araştırmada Richard Bram ve Ernst Haas'ın sokak fotoğrafları , renkli ve siyah-beyaz örnekler olarak kıyaslanarak, yaklaşımlarındaki farklar ortaya konulmuştur. Bu amaçla, Richard Bram ve Ernst Haas'ın fotoğraflarının, içerik analizi yapılmıştır. Sonuç olarak, siyah-beyaz film ve renkli film kullanımının dönemin koşulları ve sanatçının estetik kaygısı göz önünde bulundurularak tercih edildiği görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Fotoğraf, Sokak fotoğrafçılığı, Henri Cartier Bresson, Eugene Atget, Richard Bram, Ernst Haas

GİRİŞ

Sokak fotoğrafçılığı; kamuya açık alanda çekilen ve çekildiği yerdeki yaşamı belgeleyen, belgesel fotoğrafçılığının alt başlıklarından biridir.

Sokak fotoğrafçılığı tarihsel olarak, fotoğrafın kalıcı olarak bir yüzeye kaydedildiği ilk yıllarına kadar dayanır ve 1844 yılında ressam Charles Negre'nin Paris sokak manzaralarında ilk olarak kendisini gösterir. O yıllarda Ressamlar, sanat çalışmalarına yardımcı olması için fotoğrafa yönelir ve çektiği fotoğraflarda anı yakalama peşindedir. Anı yakalama yaklaşımı, zaman içerisinde sokak fotoğrafçılığının tanımı olmuştur. Sokak fotoğrafçılığı 1900'lerin başında 35mm filmin bulunuşu ve daha küçük, taşınabilir fotoğraf makineleri sayesinde yaygınlaşmıştır. Neredeyse fotoğrafın tarihi kadar eski olan bu alanda bir çok fotoğrafçı vardır. Bunlar içinde Eugene Atget ve Henri Cartier-Bresson en önemli isimlerdendir.

1- Eugene Atget

20. yüzyıl'a gelindiğinde, sokak fotoğrafçılığının bir tür olarak fotoğraf sanatında kendine yer bulmasında, Fransız fotoğrafçı Eugene Atget önemli bir rol oynamaktadır. Atget, Paris ve Parislilerle ilgili fotoğraflarıyla veya 20. Yüzyılın sadece sokak fotoğrafçılığı alanında değil, genel olarak fotoğraf alanında da en etkili isimlerinden biri olmuştur. Paris ve çevresinde kaydedilmeye değer ne varsa hepsini fotoğraflamıştır. Demir parmaklık, çeşme, heykel, ağaç görüntülerinden çeşitli fotoğraf dizileri hazırladığı bilinmektedir. Dükkan cephelerini ("Sepet ve Süpürge Dükkanı, Paris", 1910), vitrinleri ("Üniformalar, Haller, Paris", 1910) ve yoksul satıcılar ("Gezici Abajur Satıcısı", 1910) görüntülemiştir.

Yaklaşık 1920'lerde çektiği "Café 'La Rotonde,' Montparnasse Bulvarı, Paris" adlı fotoğrafı içinde hiçbir insanın bulunmamasına karşın, lirik ve insani bir nitelik taşımaktadır. Tarihsel yapı ve anıt fotoğraflarını, müzeler ve tarih kurumları satın almıştır.

Atget I. Dünya Savaşı sırasında ve daha sonraki yıllarda daha az fotoğraf satmıştır. Ama 1921'de, yaşamı boyunca gelen az sayıdaki iş önerilerinden birini almış ve Paris genelevlerini belgelemiştir. Bu çalışma sırasında, "Genelev, Versailles" (1921) gibi ustalığını yansıtan fotoğraflar çekmiştir. 1926'da, Paris'te yaşamakta olan ABD'li ressam ve fotoğrafçı Man Ray, Atget'nin "Vitrin: Terzi Mankenleri" (1910) ve "Kuaför, Avenue de l'Observatoire, Paris" (1920) adlı fotoğraflarını görmüş ve onun vitrin camlarındaki yansımaları kullanmadaki ustalığına, bu yansımalarla elde ettiği karışık görüntülere hayran kalmış Atget'in dört fotoğrafını La Révolution Surréaliste dergisinde yayımlamıştır.

Eugene Atget'in ölümünden sonra, New York'ta sanat yapıtlarının alım satımıyla uğraşan Julien Levy ile Man Ray'in yardımcısı ABD'li fotoğrafçı Berenice Abbott, onun koleksiyonunun kalan bölümünü satın almıştır. Bu koleksiyon bugün New York'taki Modern Sanatlar Müzesi'nde yer almaktadır.

Fotoğraf 1: Eugene Atget, avenue des Gobelins, 1925

Fotoğraf 2: Eugène Atget, Rue Mouffetard, 1899

2- Henri Cartier-Bresson

Fransız fotoğrafçı Henri Cartier-Bresson, fotoğraf tarihinde belgesel fotoğrafçılığın en önemli isimlerinden biri olarak sayılmaktadır. Sürekli yanında taşıdığı kamerasıyla gittiği her yerde yaşamı belgelemiştir. 1937 yılında İspanya İç Savaşı'nı ele alan bir belgesel yapmıştır. Henri Cartier-Bresson, 1947 yılında meslek hayatı boyunca oluşturduğu arşivini meslektaşları olan Robert Capa ve Seymour David ile birlikte bir ajans çatısı altında toplamayı düşünmüştür ve bu ajansın adı da Magnum Photos'dur. Magnum Photos kurulduğu yıldan bu yana, dünya fotoğraf ajansları arasındaki etkin yerini halen korumaktadır. Bresson, 1952 yılında "Decisive Moment / Karar Anı" adlı kitabını yayınlamıştır. Cardinal de Retz'in "Şu dünyada karar anı olmayan hiçbir şey yoktur." sözünden esinlenmiş ve fotoğrafçılığında bunu tarz olarak benimsemiştir. Fotoğraf çekmekle ilgili olarak "Saniyenin bölümleri arasında gerçekleşen fotoğraf çekme eylemi içinde, formlar görsel bir biçimde düzenlenirken iyi bir anlatım da aranır. Kişi kafasını, gözünü ve kalbini tek bir düzleme getirmek durumundadır... (Henri Cartier-Bresson, Anonim, b.t.)." demektedir.

Fotoğraf 3: Henri Cartier-Bresson Hyères, France 1932

Sokak Fotoğrafçılığında Siyah Beyaz Film Kullanımı

Joseph Nicephore Niepce'in 1826-27 tarihinde çektiği 'View from the Window at Le Gras' fotoğraf tarihinde ilk fotoğraf olarak kabul edilir. Bu fotoğraf kalay ve kurşun alaşımı bir levhanın üzerine katran benzeri bir madde sürülerek elde edilmiştir. Temel prensip; yüzeydeki ışık miktarına göre duyarlı maddenin kararması ve siyah-beyaz görüntünün oluşmasıdır. Fotoğrafın gelişim sürecinde renkli fotoğrafa kadar fotoğraf, siyah-beyaz olarak süre gelmiştir.

1880'den sonra amatör fotoğraf hareketinin hızlı büyümesi fotoğraf tarihinde ilk kez fotoğraf malzemelerinin kitlesel üretimini ekonomik kılıyordu (Merter Oral, Toplumsal Belgeci Fotoğraf ve Fikret Otyam Örneği). Kodak firması 1888 yılında elde taşınabilir, roll film kullanan makineyi ''Siz deklanşöre basın, gerisini biz yaparız'' sloganı ile piyasaya sürmüştür.

Henri Cartier-Bresson tercihini her zaman siyah-beyaz filmden yana kullanmıştır. Bunun nedeni, fotoğraftaki renk içerisinde konunun anlaşılabilirliğinin zorlaşmasından endişe etmesidir. Karar Anı makalesinde şöyle der: ''Kompozisyondan söz ederken her şeyi, siyah adını verdiğimiz o simgesel renge göre düşündük. Siyah beyaz fotoğraf, bir biçim değiştirme, daha doğrusu bir soyutlamadır. Bütün renk değerleri ona aktarılmıştır; ve bu bize bir seçme olanağı verir''. Bresson'a göre renkli film, kullanım açısından getirdiği zorluklar sebebiyle de tercih edilmemektedir. Renkli filmlerin uzun poz sürelerine ihtiyaç duyması fotoğrafçıyı durağan konu seçmeye, ya da ışık kullanımına zorlamaktadır. Bresson, renkli fotoğrafın yeni bir yaklaşım edinmesi gerektiğini düşünmektedir: ''Renkli fotoğraf alanında gerçekten yaratıcı olabilmek için, renkleri değiştirebilmemiz, değişik durumlara uyarlayabilmemiz, böylece de izlenimci ressamların ortaya koyduğu ve bir fotoğrafçının bile uymaktan kaçınamayacağı kurallar çerçevesinde bir dışavurum özgürlüğüne ulaşmamız gerekir''.(Samih Rıfat, Henri Cartier-Bresson, Fotoğrafçı)

Bunların yanı sıra sokak fotoğrafçılığı'nın siyah-beyaz olması gerektiğini düşünen fotoğrafçılar da vardır. Fotoğraftaki asıl önemin, konu ve modelin en doğal halini yansıtmak olduğunu, renk tercihinin gereksiz olduğunu savunmaktadırlar. Carlos Henrique Reinesch bu konuyla ilgili olarak: "Kompozisyona odaklanma ve dikkati dağıtan renkler olmadan, anı yakalamanın daha kolay olduğuna inandığım için neredeyse sokak fotoğraflarımın hepsi siyah beyazdır (Carlos Henrique Reinesch ile Sokak Fotoğrafçılığı, Anonim, b.t.)." demektedir. Sokak Fotoğrafçılığı kitabında Clive Scott görüşlerini şöyle belirtmektedir: "Renkli genellikle görünümlerle, 'cazibeyi' basitleştiren çekici olanla ilgileniyor olmakla suçlanır; diğer taraftan siyah-beyaz özveriyle altta yatan ilişkileri ortaya çıkarıp ve yorumlayabilen bir algısal sofuluğun bütün cazibesine sahiptir (Scott, 2011: 35)."

Renkli fotoğrafçılığın olgunlaşma sürecinde, sokak fotoğraflarıyla ilgili renkli ve siyah-beyaz tercihi, daha net bir şekilde ayrılmaya başlamıştır. Örneğin Richard Bram, sokak fotoğraflarında siyah-beyaz tercih eden isimlerden biridir.

Richard Bram

1952 Amerika doğumlu olan fotoğrafçı, önceleri kendisini fotoğrafçı olarak tanımlarken şimdi sokak fotoğrafçısı olarak tanımlamaktadır. Kamerasını sürekli yanında taşır ve sokak fotoğrafçılığı için bunun gerekliği olduğunu söylemektedir. 2001 yılında Uluslararası Sokak Fotoğrafçılığı (In-public) grubuna davet edilmiştir. Çalışmaları dünya çapında birçok galeride sergilenmiştir. Andre Kertsz başta olmak üzere Robert Frank ve Garry Winogrand gibi fotoğrafçıları örnek almış ve etkilenmiştir. Fotoğraflarındaki siyah ve beyaz kullanımını insanların yüzlerine bakmalarını istediği için kullandığını belirten Bram, renkli fotoğraflarda ise genellikle giysilere odaklanıldığını söylemektedir. Fakat ticari çalışmaları için renkli fotoğraflar da çekmiştir.

Fotoğraf 4: Richard Bram

Sokak fotoğraflarının genellikle siyah beyaz sunulmasının sebebinin sorulması üzerine bir röportajında şöyle söylemektedir: ''Bu konuda sizinle aynı fikirde değilim – gerçekte, bu uzun zamandır doğru değildir. Fotoğrafçılığın siyah beyaz doğduğu ve uzun zaman öyle kaldığı hala etkili bir gerçektir. Bugün ise gerçekten bireysel estetik bir seçenektir. Örneğin bugün birçok kişi siyah beyaz çalışmaya başlamasına rağmen InPublic.com'un çoğu renkli çalışıyor. Kişisel olarak daima daha fazla siyah beyaz çektim, soyutlama düzeyi tercihi ve dağınıklığın ortadan kaldırılması renkliye göre daha çekici olabilir. 'Siyah beyazda yüzlere, renklideyse giysilere bakarsınız.' Bununla beraber çok sayıda renkli de çektim. Inpublic.com sitesinde, son renkli çalışmalarımın olduğu bir galeri vardır.''(SFG, 2007)

Richard Bram, sokak fotoğraflarında siyah-beyaz film tercih etmiştir. Fotoğraflarında, duygu çok açık bir şekilde ortadadır ve anı yakalama peşinde olduğu görülmektedir. Özellikle ''Very Short Stories'' adlı fotoğraf dizisinde bu durum açıkça görülmektedir.

Renkli Fotoğraf

Bilindiği üzere fotoğrafçılık siyah-beyaz olarak başlamıştır. Dönemin fotoğrafçıları için o zamana kadar siyah-beyaz, bir tercih değil bir zorunluluktur. Daguerre, 1827'de ilk renkli denemeleri yaptı, ancak başarı elde edemedi.(Levend Kılıç, Fotoğrafa Başlarken) Renkli fotoğraf üzerine, 19. Yüzyılın ortalarından itibaren çalışmalar

yapılmıştır ve geliştirilmesi, kolay kullanımı, yaygınlaşması zaman almıştır. 1861 yılında James Clerk Maxwell ilk renkli fotoğrafı üretmiştir. İlk pratik renkli fotoğraf tekniği olan otokrom yöntemi, Lumiere Kardeşler tarafından 1907 yılında Fransa'da tanıtılmıştır. Otokrom yöntemi Alfred Stieglitz, Edward Steichen ve Heinrich Kühn tarafından kullanılmıştır. 1930'larda renkli fotoğrafçılığı, reklam ajansları ve yaşam tarzı dergileri sahiplenmiştir. Böylelikle renkli fotoğrafçılık daha çok ticari fotoğrafçılıkla ilişkili hale gelmiştir.

Renkli fotoğraf ile siyah-beyaz fotoğrafın karşılaştırılmasıyla ilgili olarak Susan Sontag *Fotoğraf Üzerine* kitabında şöyle bahsetmektedir: ''Renkli fotoğrafların siyah-beyaz fotoğraflarla aynı şekilde eskimemesi, renkli fotoğrafın ciddi fotografik beğenide çok yakın zamanlara değin elde etmiş olduğu marjinal statüyü kısmen açıklayabilir. Renkli fotoğrafın ona bakan kişiyle kurduğu soğuk yakınlık, fotoğrafı 'paslanmak'tan alıkoyan bir tılsımdır sanki.''(Fotoğraf Üzerine, Susan Sontag, s.169)

Renkli filmlerin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte, sokak fotoğrafçılığında renkli fotoğraflar da yaygınlaşmaya başlamıştır.

Sokak Fotoğrafçılığında Renkli Fotoğraf Kullanımı

Renkli film alanında yapılan ilk çalışmalarla birlikte, uzun bir süre renkli film kullanımı zor ve zahmet gerektiren bir alan olmuştur. 1942 yılında Kodak firması Kodacolor 35mm renkli rulo filmi piyasaya sürdüğünde, renkli fotoğrafçılık yaygınlaşmaya başlamıştır. Sokak fotoğrafçılığı için siyah beyazın doğru tercih olduğu fikri hala hakimken, bu alanda bir çok fotoğrafçı renkli sokak fotoğrafları çekmişlerdir.Joel Meyerowitz, Fred Herzog, Alex Webb, Jeff Mermelstein, Saul Leiter gibi isimler bu konuda ön plana çıkmışlardır. Renkli film tercihi için Blake Andrews: ''Film döneminde çoğunlukla her şeyi kendi yapan sokak fotoğrafçıları için siyah beyazın kullanılması ve banyosu dışarıdan yardım almaksızın çok daha kolaydı. Şimdi dijital çağda, eğer çoğu sokakfotoğrafçısı renkli çekemiyorsa çok düşünürüm (SFG, 2007).'' demiştir.

Fotoğraf 5: Joel Meyerowitz

Fotoğraf 6: Alex Webb

Fotoğraf 7: Jeff Mermelstein

Renkli fotoğrafçılık alanında, önemli bir diğer fotoğrafçı ise Ernst Haas'tır ve sokak fotoğraflarında renk kullanımındaki ustalığıyla ön plana çıkmaktadır.

Ernst Haas

1921 Avusturya doğumlu olan fotoğrafçı özellikle renkli çalışmalarıyla fotoğraf sanatında etkili olmuştur. İlk fotoğraf çalışmaları, İsviçreli fotoğrafçı Werner Bischof'un etkisindeki soyut ışık ve biçim denemeleridir. Heute dergisine 1947 yılında kadrolu fotoğrafçı olarak girmiş ve kendine özgü bir üslup geliştirmiştir. "Prisoners of War Coming Home" adlı fotoğraf öyküsü, onun Magnum Photos'a çağırılmasını sağlamıştır. Kısa bir süre sonra "Yunanistan Mucizesi" fotoğraf öyküsü ile uluslararası düzeyde bilinirliğe ulaşmıştır. Daha çok Saul Leiter, Louis Fourer, David Vestal ve Sid Grossman'den etkilendiğini söylemektedir. Haas, bu döneme kadar gazete muhabirliği için yaptığı çalışmalarda siyah-beyaz tercih etse de, Meksika gezisi esnasında, Kodak firmasının ürettiği renkli filmleri kullanmış ve renkli fotoğrafçılıkla ilgili deneysel çalışmalar yapmıştır. Life dergisi için renkli olarak hazırladığı New York adlı fotoğraf dizisi dergide 24 sayfada yer almıştır. Paris fotoğraflarında, kamera hareketinin renkli fotoğraf üstündeki etkilerini denemiştir.

Fotoğraf 8: Ernst Haas, New York, 1953

Fotoğraf 9: Ernst Haas, Paris, 1954

Haas'ın renkli fotoğrafa olan bağlılığı onu bu alanda ustalaştırmış ve renkli fotoğrafçılığı önemli ölçüde geliştiren bir isim olarak ön plana çıkmasını sağlamıştır. Çektiği fotoğraflarda renklerin birer anlamı ve birbiri ile uyumu vardır. ''New York'' fotoğraf dizisinde, sarı ve kırmızı renklerin hakim olduğu görülmektedir. New York'un simgelerinden biri olan sarı taksiler, onun fotoğraflarında etkileyici bir biçimde göz önündedir.

SONUÇ

Fotoğrafın tarihsel gelişimi boyunca, sokak fotoğrafçılığı alanında bir çok fotoğrafçı çalışmış ve sayısız fotoğraf sunmuştur. Sokak fotoğrafçılığı, günümüzde teknolojinin sağladığı kolaylıklar ile birlikte daha da geniş kitlelere ulaşabilmiştir.

Fotoğrafı resim sanatından ayıran özelliklerinden biri de, siyah-beyaz olmasıdır. Siyah-beyaz uzun yıllar fotoğrafın dili haline gelmiştir. Renk, güçlü bir iletişim aracıdır ve fotoğraf için farklı bir dil olmuştur. Aynı zamanda göstergebilimsel olarak yeni bir okuma alanı oluşmuştur. Sokak fotoğraflarında renkli örnekler bize dönemi yansıtan ögeler içerir. Siyah-beyaz fotoğraflarda fark edilmeyen detaylar renkli fotoğraflarda ön plana çıkmaktadır ve fotoğrafın anlamını güçlendirmektedir. Özellikle Ernst Haas'ın fotoğraflarına bakıldığında bu durum açıkça belli olmaktadır. Diğer yandan renkli ve siyah-beyaz arasında tercih yapılırken, rengin fotoğrafa olan katkısı göz önünde bulundurulmalıdır. Bazı sokak fotoğrafları bize göstermektedir ki renk anlatımı güçlendirmek yerine, karmaşaya yol

açmaktadır. Richard Bram, bu karmaşadan olabildiğince uzak kalarak siyah-beyaz fotoğraf çekmeyi tercih etmiştir. Bazı fotoğraflara baktığımızda siyah-beyaz olmaması gerektiğini düşünebiliriz. Richard Bram'in fotoğraflarına baktığımızda ise buna gerek olmadığı görülür. Onun fotoğrafları olması gerektiği gibidir ve yaptığı tercihin yerinde olduğu söylenebilir.

Fotoğraf çekerken yapılan, perde hızı, iso, pozlama, diyafram gibi tercihlere bir de renk tercihi eklenmiştir ve diğerleri gibi bu tercih de dikkatle yapılmalıdır. Renkli fotoğrafçılık artık dönemsel zorlukları geride bırakmıştır. Sokak fotoğrafçılığı için fotoğrafçının, estetik kaygısını göz önünde bulundurarak, renkli ve siyah-beyaz tercihi yaptığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

Scott C. (2011). Sokak Fotoğrafçılığı, H. Yılmaz (çev.), İstanbul: Espas Sanat Kuram Yayınları

Juliet Hacking, Fotoğrafın Tüm Öyküsü, Hayalperest Yayınevi,

Sontag S. (2011). Fotoğraf Üzerine, O. Akınhay (çev.), İstanbul: Agora Kitaplığı

Cartier-Bresson H. (2006). Karar Anı, İ. Maga (haz.), İstanbul: Kayhan Matbaası

Çubukçu, Gökçin. (2013) Sokak Fotoğrafçılığı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Richard Bram ile yapılan röportaj, http://www.arsivfotoritim.com/yazi/richard-bram-sokak-fotograflari/ Erişim Tarihi: 01/04/2017

GÖRSEL KAYNAKÇA

Fotoğraf 1: Eugene Atget, avenue des Gobelins, 1925, https://www.moma.org/artists/229 Erişim Tarihi: 01/04/2017

Fotoğraf 2: Eugène Atget, Rue Mouffetard, 1899, https://www.moma.org/artists/229 Erişim Tarihi: 01/04/2017

Fotoğraf 3: Henri Cartier-Bresson Hyères, France 1932, http://pro.magnumphotos.com/Asset/-2S5RYDZCKY50.html Erişim Tarihi: 01/04/2017

Fotoğraf 4: Richard Bram, http://www.richardbramphoto.com/very-short-stories/ Erişim Tarihi: 01/04/2017

Fotoğraf 5: Joel Meyerowitz, http://www.streetphotographyintheworld.com/wp-content/uploads/2014/05/01.jpg Erişim Tarihi: 01/04/2017

Fotoğraf 6: Alex Webb, https://pro.magnumphotos.com/Asset/-2S5RYDWCECEC.html Erişim Tarihi: 01/04/2017

Fotoğraf 7: Jeff Mermelstein, http://www.alldayeveryday.com/articles/jeff-mermelstein Erişim Tarihi: 10/05/2017

Fotoğraf 8: Ernst Haas, http://www.ernst-haas.com/new-york-2.html Erişim Tarihi: 10/05/2017

Fotoğraf 9: Ernst Haas, http://www.ernst-haas.com/europe-2.html Erişim Tarihi: 10/05/2017